

LOCATING GERMAN ECONOMIC HEGEMONY IN THE EUROPEAN UNION: A THEORETICAL AND HISTORICAL ANALYSIS*

Yazar: Arş. Gör. Esra Çengel¹, Arş. Gör. Sefa Mertek²

Abstract

German position in the Europe and European Union was a controversial issue since the end of the Second World War. Concerns about whether Germany became a member of peace-loving nations after the Second World War have now turned to new ambivalences on the country's motivations to develop its own hegemony within the EU through its robust economy and technology. As a matter of fact, it is an important problem in this context as to how Europe comes to terms with Germany, which draws such a strong impression of hegemony but has an image of an accountant with a strong economy and financial sector.

In this work, Germany's ever-evolving place in European integration since the early years of the EU and its current position resembling hegemony will be examined in the context of recent economic crises and the echoes of these crises in the European level. As apparent examples of Germany's turn towards hegemony, cases which will be discussed in this study are the transformation process of the Germany right after the Second World War, Germany's influence in the EU decision making process, Greek economic crisis and its role in the management of crisis, and lastly the relative position of the German economy with respect to other countries in the Eurozone.

Keywords: Germany, European Union, Hegemony, Eurozone, EU Integration

ALMAN EKONOMİK HEGEMONYASINI AVRUPA BİRLİĞİ İÇERİSİNDE KONUMLANDIRMA: KAVRAMSAL VE TARİHSEL BİR İNCELEME

Özet

Almanya'nın Avrupa ve İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle Avrupa Birliği (AB) içerisindeki rolü, her daim tartışmalı konulardan biri olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya'nın barışsever toplumlardan biri haline gelip gelmediğine dair endişeler mevcuttur. Günümüzde bu endişeler yerini, ekonomisiyle ve teknolojiyle AB içerisinde kendi hegemonyasını kabul edilebilir yollarla geliştirmeye çalıştığına dair yeni endişelere bırakmıştır. Nitekim, Avrupa'nın bu kadar güçlü hatta adeta hegemonya izlenimi uyandıran, diğer taraftan da sağlam ekonomisi ve finans sektörü ile bir muhasebeci görüntüsü çizen Almanya'yı ne şekilde kabul edip yoluna devam edeceği bu bağlamda önemli bir sorundur.

Bu çalışmanın amacı, Almanya'nın AB'nin ilk yıllarından bu yana Avrupa entegrasyonu içerisinde sürekli gelişen yeri ve şimdilerde geldiği baskın pozisyonu son yıllardaki ekonomik krizler ve bu krizlerin Avrupa nezdinde bulunduğu yankılar bağlamında incelemektir. Bu çalışmada Almanya'nın savaşın ardından geçirdiği dönüşüm süreci, AB karar alma süreçlerindeki etkinliği, özellikle Yunanistan ekonomik krizi ile daha da görünür hale gelen krizlerin yönetilmesindeki rolü ve son olarak da Avrupa'nın en güçlüsü durumundaki ekonomisinin Eurozone içerisinde göreceli konumu, Almanya'nın hegemonyaya doğru dönüşmesinin görünürdeki örnekleri olarak ele alınacak konulardır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Avrupa Birliği, Hegemonya, Eurozone, AB entegrasyonu

1. Giriş

Almanya'nın Avrupa ve İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle Avrupa Birliği (AB) içerisindeki rolü, her daim tartışmalı konulardan biri olmuştur. Almanya, Avrupa kıtasına hükmetmenin kabul edilebilir bir yolunu mu bulmuştur, eğer bu mümkün ise Avrupa, bu tarihsel olarak 'normal' bir ulus devlet haline

* Bu makale, 17-18 Kasım 2017 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler esra.cengel@omu.edu.tr,

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi sefa.mertek@omu.edu.tr

gelebilmiş Almanya ile nasıl bir anlaşma yoluna gidecektir. Nitekim Avrupa içerisinde hiçbir ülkenin Almanya'nın bu yükselişini durdurma veya önüne geçme gibi bir fırsatı da günümüz koşullarında mümkün görünmemektedir.

Bu ülke bir taraftan hegemonya izlenimi uyandırırken diğer taraftan güçlü ekonomisi ve finans sektörü ile kendisini Avrupa Birliği'nin (AB) muhasebecisi olarak da gösterebilmektedir (Palacio, 2010). Almanya'nın AB içerisindeki konumunun tartışma yarattığı alanların başında 2008 ekonomik krizi ve mülteci krizleri gelmektedir. Avrupa'da meydana gelen bu krizler Almanya'nın topluluk içerisinde nasıl belirleyici bir rol oynadığının anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Bu çalışmanın ilk bölümünde öncelikle hegemonya kavramı ele alınacak ve Almanya'nın durumunun bu kavrama ne kadar uyduğu değerlendirilmektedir. İkinci olarak tarihsel bir inceleme yapıp günümüzdeki durumun geçmişten gelen yansımaları ele alınmıştır. Son olarak ise krizler ve Almanya'nın bu krizler karşısında edindiği konuma yer verilmiştir.

2. Alman Ekonomisinin Ab İçerisindeki Hegemonik Konumunun Kavramsal İncelemesi

2.1 Hegemonya

Hegemonya, kavramsal olarak Antonio Gramsci ile birlikte yaygınlaşsa da Antik Yunan'da da liderlik anlamında kullanılmıştır (Heywood, 2016, s.122). Uluslararası İlişkiler açısından üstünlük kurmak için başvurulan bir kavram niteliğindedir. TDK Sözlüğünde hegemonya, “bir devletin başka bir devlet üzerindeki siyasal üstünlüğü ve baskısı” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2017). İnsanların birbiri üzerindeki hâkimiyet kurmasını tanımlamak içinde kullanılan hegemonya kavramı, çok çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir. William I. Robinson, hegemonya kavramının literatürdeki kullanımlarını dört grupta sınıflandırmıştır (Robinson, 2002, s.126-127):

1. *Uluslararası Hâkimiyet Olarak Hegemonya*: Burada kavram, uluslararası arenada bir tahakküm aracı olarak kullanılmaktadır. Yani bir baskın durum söz konusudur.
2. *Devlet Hegemonyası Olarak Hegemonya*: Burada kavram, bir ulus-devletin uluslararası arenada güvenlik ve istikrarı sağlamak amacıyla politikalarını diğer devletlere dayatması anlamında kullanılmaktadır. Yani bir hegemon devlet, diğer devletleri baskısı altına almaktadır.
3. *Rızaya Dayalı Tahakküm veya İdeoloji Olarak Hegemonya*: Gramsci ve Robert W. Cox'un da belirttiği üzere hegemonyanın rızaya dayalı bir şekilde tesis edilmesini ifade etmektedir. Yani hegemonya ilişkisi zorunlu bir rıza ile başlamaktadır.
4. *Dünya Düzeni İçindeki Tarihsel Bloklarda Uygulanan Liderlik Olarak Hegemonya*: Uluslararası arenada devletler arasında ideolojik olarak tarihsel bir bloğun oluşmasını ve bir devletin bu bloğa ideolojik olarak liderlik kurmasını ifade etmektedir.

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bakımından hegemonya, mevcut dünya düzeni içerisinde belirli bir egemen devletin başka devletler üzerinde ittifaklar kurarak ya da baskılar yaparak egemenliğini o devletlere kabul ettirmesi anlamında kullanılmaktadır. Günümüzde hegemonya kavramı esas olarak Gramsci ve Cox üzerinden incelenmektedir.

Gramsci, bir toplumdaki bazı grupların başkaları üzerinde nasıl hakimiyet kurduğuna odaklanmıştır (Okur, 2015, s.40-41). Bu bakımdan hâkimiyet zor kullanılarak da kurulabilir, liderlik yaparak da kurulabilir (Gramsci, 1978, s.57). Gramsci, toplumsal sınıflar, devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkilerde zor kullanmaktan ziyade rızanın olması gerektiğini belirtmiştir (Gill ve Law, 1993, s.93).

Cox, uluslararası sistemde hegemonya kavramını açıklarken Gramsci'nin görüşlerini temel almaktadır (Gill, 1993, s.3). Cox için rıza çok önemlidir. Çünkü insanlar, özgür iradeleriyle eylemlerine karar verirse hegemonik ilişkiden söz edilebilir. Aslında hegemonik ilişkinin kurulması kendi çıkarının olduğunu düşünen insanların buna rıza göstermesiyle mümkün hale gelmektedir. Eğer güçlü konumda olan

yapı, karşısındaki rızasını aramaksızın kendi çıkarı doğrultusunda hareket ederse hegemonik ilişkiden söz etmek mümkün değildir (Cox, 1996, s.99).

Siyasal iktisatçıların (Charles Kindleberger) önemli ölçüde üzerinde durdukları Hegemonik İstikrar Teorisinin hegemonya ve uluslararası ekonomik düzenin sürdürülmesine getirdiği açıklamalar da bu çalışma bağlamında ilgilidir. Siyasal iktisat çerçevesinde üzerinde durulan ilişkilerin odağı Amerikan hegemonyası ve uluslararası ekonomik düzenin durumu olsa da bölgesel olarak benzer bir ilişki Almanya ve Avrupa için de kurulabilmektedir. İleride tartışılacak olan neoliberal politikaların özellikle çevre ülkelere nüfuz etmesinde Almanya'nın Birlik içerisindeki konumu bu benzerliğe dikkat çekmektedir.

Hegemonik ilişkinin kurulmasında en etkili faktörlerden biri hegemonya iddiasındaki devletin ekonomik gücüdür. Ancak hegemonik ilişki sadece ekonomik alanda meydana gelmemektedir. Siyasal ve askeri alanda da hegemonik ilişki söz konusudur. Hatta modern dönemde çok yönlü kurulan hegemonik ilişkilerden bahsedilebilir. Örneğin; Avrupa Birliği (AB) içindeki devletlerden ekonomik, askeri ve siyasi açıdan güçlü konumda olan bir devlet, diğer devletler üzerinde hegemonya kurabilmektedir. Bu hegemonya güçlü devletin her alanda söz sahibi olmasından kaynaklanmaktadır.

Avrupa Birliği içerisinde bu konumdaki ülkenin Almanya olduğu yönünde iddialar mevcuttur. Bu iddialar Almanya'nın AB kurumları düzeyinde izlenen politikaları şekillendirebilme kabiliyetinden ve ekonomik ideolojisini, kurumsal formlarını ve makroekonomik normlarını diğer AB ülkeleri üzerinde kullanabilme ve bu ülkeleri yönlendirebilme kabiliyetine dayandırılmaktadır (Sperling, 2001).

Diğer taraftan Almanya'nın Avrupa içerisindeki konumu tam olarak hegemonya terimiyle örtüşmemektedir. Bunun yerine bölgesel hâkim güç ve hegemonya arasında kalan bir konumdadır. Bu durum 20. yüzyıl Avrupa devlet sistemi içerisinde kendini göstermiştir. Dönem içerisinde sistem kademeli olarak çok kutuplu hale evrilirken, Almanya'nın bu düzendeki konumu "eşitler arasında birinci" olmuştur.

Aşağıda yer alan tablolarda her bir devlet sisteminde gücün ülkeler arasındaki dağılımı ve bu güç dağılımında Almanya'nın nerede olduğu gösterilmiştir.

Tablo 1 Tek kutuplu, iki kutuplu ve çok kutuplu devlet sistemlerinde güç dağılımı

TABLE 1 *Systemic Concentration in Unipolar, Bipolar and Multipolar Systems*

	A	B	C	D	E	CON
Unipolarity	0.600	0.100	0.100	0.100	0.100	0.500
Bipolarity	0.350	0.350	0.100	0.100	0.100	0.306
Multipolarity	0.240	0.240	0.240	0.180	0.100	0.138

Tablo 2 1960 ve 1985 yılları arasında Avrupa'da devlet sisteminde güç dağılımı

TABLE 2 *Systemic Concentration in Europe, 1960 and 1985*

Year	Germany	Britain	Italy	France	CON
1960	0.300	0.290	0.180	0.230	0.112
1985	0.310	0.220	0.210	0.250	0.100

Tablo 3 1995 yılında Avrupa devlet sisteminde güç dağılımı**TABLE 3** *Systemic Concentration in Europe, 1995*

Number of powers	Germany	France	Italy	Britain	Spain	CON
Four	0.306	0.241	0.181	0.261	—	0.059
Five	0.276	0.217	0.167	0.244	0.095	0.159

Kaynak: Goertz, 1994

3. 20. Yüzyılda Alman Ekonomisinin “Hegemonya”ya Dönüşümü

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın cezalandırılmasının etkilerinden biri, Alman gücünün çok taraflılığı ve kurumsallaşması olmuştur – Almanya'nın savaş sonrası dönem boyunca, tek taraflı dış politika girişimlerinde bulunması sınırlandırılmıştır. Bunun tek alternatifini Ostpolitik oluşturmaktadır. Alman dış politikası NATO, Batı Avrupa Birliği (BAB) ve AB gibi bütünleştirici kurumlar tarafından, üyelik ve resmi denetim mekanizmaları ile kısıtlanmış ve yeniden inşa edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın galibi ve mağduru ülkeler, Almanya'nın bir kez daha Avrupa devlet sistemindeki yıkımın baş kaynağı olarak ortaya çıkması endişesini taşımaktadırlar. Bu korkulara karşılık aynı devletler, hegemonik bir Almanya'nın ortaya çıkışını önlemek için tasarlanmış bir normlar bütünü geliştirdiler ve bu normlara kendilerini sıkı sıkıya bağladılar: yeni Alman devletinde siyasal iktidarın ademi merkezileştirilmesi; Alman ekonomisinin sivilleştirilmesi ve Almanya'nın silahsızlandırılması (Sperling, 2001).

Avrupa kurumlarına bağlanmasının ardından, Almanya'ya takip etmesi için çoğunluğu ABD tarafından tasarlanan birtakım roller atfedildi. Alman ekonomik mucizesinin gerçekleşmesi ile birlikte Atlantik ekonomisinde Almanya ve ABD'nin oluşturduğu ikili bir hegemonyanın (bigemony) varlığına dair iddialar Almanya'ya atfedilen bu rollerden bir tanesini oluşturmaktadır. Bu rol çerçevesinde Almanya'nın güçlü bir ekonominin yardımı ile ABD ile birlikte ikili bir hegemonya oluşturacağı beklentisi mevcut idi. Bununla birlikte sonraki gelişmeler göz önüne alındığında, Almanya'nın ikili hegemonyanın ikinci yarısı olamayacağını kanıtladı, bunun yerine Almanya, Avrupa ve Amerika arasında bir oyuncu olarak orta derecede bir rol oynayabilirdi.

Daha sonraları Almanya'nın rolünü tanımlamada çekingen güç anlamına gelebilecek olan “Zaghafte Riesen” sözcüğü kullanılmaya başlandı. Bu terim kısaca Almanya'nın ekonomik olarak bir dev ancak siyaset konusunda bir çüce olduğu anlamına gelmekteydi. Dönemin diğer bir Zaghafte Riesen'i ise Japonya'dır. Bu durumun açıklaması olarak, savaş sonrası dönemde yapılan yeniden yapılandırma yardımları ile ekonominin hızla gelişmesi ancak buna karşılık ABD ve AB kurumlarının denetimleri ile birlikte Almanya'nın dış politika ve güvenlik gibi alanlarda ulusal politikalar üretmesinin önüne geçilmesi neden gösterilebilir.

Almanya'ya atfedilen bir diğer rol ise *Modell Deutschland* idi. Bu terim ise Alman ekonomi yönetiminin diğer Avrupa ülkelerine örnek teşkil etmesi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte bu model yalnızca ekonomik model olarak kalmayacak olup, Almanya'nın Avrupa Topluluğu içerisindeki baskın konumunu arttıran bir unsuru tanımlayan bir olgu olacaktır. Almanya'nın ekonomik rol model oluşunu daha iyi açıklayacak diğer önemli bir örnek ise, diğer Avrupa ülkelerinin Almanya'yı kontrol etmek ve geride kalmalarını önlemek için Alman ekonomik gelişim yollarını neden ve nasıl takip etmeleri gerektiğini açıklamaktadır.

Milton Ezrati'ye göre, Fransa ve Avrupa'nın “çevresindeki” ulusların temel ekonomik reformu gerçekleştirememesi durumunda ekonomik olarak zayıf kalacak, maddi olarak kırılgan bir duruma gelecek,

Almanya'ya bağımlı olacak ve onun liderliği altında yaşayacaklardır ve bütün bunların sonucu olarak Alman egemenliği hatta hegemonyası genişleyecektir (2014). Bu bağlamda Almanya, diğer Avrupa ülkeleri için yapısal reformlar ve ekonomik canlanma modeli sunmaktadır.

Buna karşın Almanya'nın on yıl öncesine kadar sürdürülemez bir siyasi-ekonomik modeli vardı. Avrupa'nın "hasta adamı" olarak görülmekteydi. Bununla birlikte, Gerhard Schröder tarafından uygulanan reform paketlerinden oluşan Hartz Reformları (isim Volkswagen Grubunun personel müdürü Peter Hartz'dan gelmektedir) Almanya'nın ekonomik dev olması yolunda önemli bir adım teşkil etmiştir. Şimdilerde bu reformların bir sonucu olarak gelişen Alman ekonomisinin temel gücüne karşı herkes tarafında geniş bir güven vardır.

Almanya'ya bağımlılıktan kaçınmak ve bu sayede Almanya'nın egemenliğini engellemek için, çevre ülkelerinin Hartz Reformları gibi yapısal reformları uygulamaya ihtiyaçları olduğu yönünde görüşler mevcuttur. Fakat bu görüşler aynı zamanda geleceğin, Fransa'nın ve Avrupa'nın çevresinin yapısal reformları yeterince uygulayabileceği konusunda iyimser olmadığını da belirtmektedir. Bu reformları uygulamada başarısız olup, Almanya'ya bağımlı kalacak ve giderek artan ölçüde Berlin'in etki alanına girecekleri öngörülmektedir. Ve Almanya açısından, çevre ülkeleri desteklemek bu ülkelerinin düşmesi durumunda bunun bir sonucu olarak Almanya'nın ekonomisinde meydana gelecek hasarların iyileştirilmesini sağlamaktan daha ucuz olacağı görülmektedir. Nitekim son yıllarda Avrupa'da meydana gelen krizler ve bu krizlerin yönetiminde Almanya'ya olan bağımlılık durumu bu iddiayı kanıtlar niteliktedir.

4. Krizler Ve Almanya'nın "Hegemonya" Olarak Rolü

Almanya son ekonomik ve mülteci krizlerinde öncü bir role sahiptir. Ancak bu süreçlerde aldığı kararlar, Topluluk içerisinde bazen çatışmalara neden olmuştur. Bu bağlamda yeni mülteci krizi ve devam eden ekonomik kriz, Almanya'nın kendisini Avrupa Birliği'nin ekonomik ve siyasi konularda merkezi olduğunu kanıtlaması açısından kritik dönüm noktaları olmuştur.

Wolfgang Münchau, Schengen ve Euro bölgelerinin korunmasında Almanya'nın rolünün oldukça kritik olduğunu belirtmiş, ancak sonrasında Almanya Şansölyesi Angela Merkel'in mültecilere kapıları açarak bu krizin yönetiminde büyük bir hata yaptığını iddia etmiştir (2015). Angela Merkel'in bu kararı alırken diğer ülke liderlerine ve de kendi partisine danışmamış olmaması bu konuda rahatsızlık uyandıran konulardan biri olmuştur. Merkel bu kararı alırken etkilerini hesaplama ve gerekli lojistik hazırlıkları yapmada eksik değerlendirmelerde bulunmuştu yönünde eleştiriler yöneltilmiştir. Böylesine büyük bir mülteci akınının meydana geleceğini tahmin edemediği ve kriz yönetimindeki bu eksiklikler ile karar almadaki demokratik olmayan tutumu sonrasında, diğer AB liderlerinden gelen tepkiler üzerine Almanya AB ülkeleri tarafından yalnız bırakıldığı, bunun sonucu olarak ise her bir üye devletin krize karşı kendi ulusal çözümlerini getirmeye çalıştıkları yönünde iddialar gündeme gelmektedir.

Öte yandan, Almanya Euro krizinin yönetiminde başarılı bir liderlik sergilediği de diğer bir bakış açısını sunmaktadır. İrlanda, İspanya ve İtalya'ya sunduğu tasarruf tedbirlerini başarılı olup bu ülkeleri krizden çıkarmalarını sağlamıştır ancak mülteci krizi boyunca izlediği politikalar Schengen ülkeleri ve hatta bu birliğe dahil olmayan diğer AB ülkeleri tarafından öfkeyle karşılanmıştır ve bu durum Alman hegemonyasının sorgulanması olarak değerlendirilmiştir.

Bir adım geriye giderek Avrupa Birliği'nin bütünleşme sürecine bakılacak olursa, Avrupa projesinin başarısının aslında ekonomik olduğunu görülebilir. 1950'li yılların sonunda Alman ekonomik mucizesi (Wirtschaftswunder) ile başlayan dönemde, Avrupa ülkelerinin bütünleşme sürecindeki başarıları, kolektif olarak iş, refah ve güvenilir bir sosyal güvenlik ağı sağlama yeterliliklerine dayanmaktadır (Burt, 2010). Bilhassa, Avrupa Birliği'nin kurulmasından bu yana başarılı bir şekilde ilerleme göstermesi, Alman ulusal çıkarlarını Brüksel kurumları üzerinden daha geniş bir çerçevede gerçekleştirmek adına, her bir Alman hükümeti tarafından oldukça temel ve stratejik kararlar alınmasına bağlanmıştır. Bu hem Almanya hem de Avrupa'nın geri kalanı için oldukça pahalı bir strateji olmuştur ancak büyük oranda işe yaramıştır.

AB entegrasyon süreci ve bu bağlamdaki kurumsal gelişiminin ardında Fransa ve Almanya'nın karar alma süreçlerindeki ortak hareket etme eğilimleri (de Gaulle&Adenauer, Mitterrand&Kohl) etkili olmuştur.

Ancak günümüze gelindiğinde hem Fransa hem de Almanya dış politika, güvenlik ve ekonomi politikaları gibi alanlarda dereceli olarak yeniden ulusallaşmaya döndüğü yönünde görüşler mevcuttur. Örneğin, Lizbon Anlaşması'nın görüşmeleri esnasında hem Merkel hem Sarkozy Avrupa Konseyine güçlü yeni bir başkanın seçilmesi yerine daha az tanınan ve iddialı olmayan Belçikalı politikacı Herman Von Rompuy'un başkan olarak seçilmesini sağlamışlardır.

Öte yandan, Almanya'nın Topluluk içerisindeki egemenliğinin anlaşılmasına yardımcı olacak diğer bir örnek olarak Yunanistan'ın 2008 krizinin bir uzantısı olarak yaşadığı borç krizi ele alınabilir. Bu kriz sırasında Topluluk içerisinde birtakım çatlaklar kendisini göstermiştir. Krizin gelişimi üye ülkelerde ulusal deneyimlere ve anlatılara geri dönülmesine çağrı yapmıştır. Kriz boyunca Almanya'nın tutumu AB bütünleşmesine olan inancın ve bu yöndeki hırslı politikaların yitirilmesi olarak algılanmıştır. Krastev, bunun nedenini AB'nin kurum kimliğini yaratmayı başardığı, ancak merkezinde olması gereken siyasi kimliği yaratmada başarısız olduğu gerçeğine bağlamaktadır (2010). ABD tarafından İkinci Dünya Savaşı'nın ardından olduğu gibi bir kontrol ve denetim altında tutulmayan Almanya'ya yönelik, bütünleşme sürecinin başlangıcında izlenen "ehlileştirme" politikalarının da zamanla terk edilmesi bu ülkenin birçok farklı alanda kendi ulusal çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelik politikalar izlemesini olanaklı kılmıştır.

Almanya'nın AB içerisindeki rolüne ilişkin bir diğer bakış açısı Timothy G. Ash tarafından öne sürülmüştür. Ash, Almanya'nın 1990'lara kadar Avrupa bütünleşmesinin motor gücünü oluşturduğunu, elitleri ve toplumun büyük bir kesimi ile birlikte Batı Almanya'nın Avrupa bütünleşmesine istisnai bir bağlılık gösterdiğini ileri sürmüştür (2012). Ancak Avrupa'ya gösterilen bu bağlılıkta aynı zamanda ulusal çıkar da bulunmaktadır. Uzun dönemli Doğu Avrupa ile birleşme hedefleri ancak komşularının ve uluslararası partnerlerinin güvenlerini kazanarak gerçekleşecektir, bu nedenle Avrupa'ya bağlılık bu yönde atılması gereken bir adımdır. Bu durumu bir adım ileri götürerek "Dış politikamız ne kadar Avrupalı olursa aynı zamanda bir o kadar da ulusal olur" şeklinde bir mottunun o dönem içerisinde oldukça yaygın oluşu bu iddiayı kanıtlar niteliktedir.

Yeni Almanya, ulusal çıkarlarını uygun olduğu her noktada Avrupa aracılığıyla gerektiğinde ise tek başına hareket ederek gerçekleştirmeye çalışacaktır. Nitekim, Kuzey Avrupa'da Almanya'nın Rusya ile "ortaklığı" onu bölgesel bir merkez haline getirmiş ancak bu durum diğer AB üyesi ülkelerin çıkarlarına herhangi bir katkı sağlamamıştır. AB üyeliği, "Almanya'nın kan ve demirsiz birleşmesi" için bir araç olarak kullanılmıştır.

Bunlara ek olarak, Yunanistan borç krizi sırasında Almanların Yunanlılara karşı olan tutumları AB içerisinde ulusal çıkarların ortaya çıktığı bir nokta olmuştur. Almanya'nın ihtiyaç durumunda olan diğer bir AB ülkesine önerdiği kemer sıkma ve yalnızca kendi bankalarının verdiği borçların geri ödenmesini garanti altına alan politikaları "Avrupalı Almanya" iddialarının ulusal çıkarla sınırlandırıldığını göstermiştir. Bu durumun örnekleri gazetelere de yansımış, Alman gazetesi Bild'de "Adalarınızı satıp borcunuzu ödeyin sizi iflas etmiş Yunanlar" şeklinde manşetler atılmıştır.

Avrupa kıtasında Almanya'nın ekonomik hegemonyasına dair diğer bir argüman ise Almanya'nın Avrupa ekonomisi içerisindeki pozisyonu ve etkilerinin Çin'in dünya ekonomisi içerisindeki konumu ve etkileri ile benzerlik taşıdığıdır. Bu benzerlik ilişkisinde tıpkı Çin ekonomisinin diğer dünya devletlerinin tüketimlerine ihtiyaç duyması gibi Almanya da ekonomik büyüme sağlayabilmek için diğer AB ülkelerinin tüketmesine ihtiyaç duymaktadır. Nedeni ise Almanya'da üretilen ürünlerin üretim yeteneği sınırlı olan çevre ülkelerde satılıyor olması ve bu ülkelerin gerektiğinde ilk olarak Alman bankalarından kredi alıyor olmalarıdır. Bu argümana göre, Almanya Eurozone içerisindeki çevre ülkelere kurtarma paketleri sunduğunda aslında kendi ekonomisine ve bankalarına katkı sağlamaktadır.

Öte yandan, Birlik içerisinde Almanya'nın ulusal çıkarlarını takip eden politikalar izlemesi ile ilgili çelişkiler ve tartışmalar gündeme gelmekle birlikte, AB'nin bir "birlik" olabilmesi adına Almanya'nın etkinliğine ihtiyaç duymaktadır. Bu gerçek Polonya dışişleri bakanı Radoslaw Sikorski tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir; "Alman gücünden, Alman tepkisizliğinden korkmaya başladığımdan daha az korkuyorum." Almanya'nın Birlik içerisindeki konumu her ne kadar tartışmalı olsa da varlığının ikamesinin oldukça zor olduğu da kabul gören bir gerçektir.

Alman nüfuzuna ilişkin diğer ilgi uyandıran tartışmalardan bir tanesi de tek para birimi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Moravcsik'in iddiasına göre, Almanya'nın tek para biriminin uygulanmasına yönelik girişimlerinin ardında bilinen aksine ne Doğu Almanya ile yeniden birleşme ne de Avrupa'da federal siyasi bir birlik için bir tür çerçeve sunmak gibi nedenler yatmaktadır. Bunların dışında Almanya, açık pazar, rekabetçi bir döviz kuru ve anti-enflasyonist para politikası gibi olanaklar ile ekonomik refahını arttırmayı amaçlamaktadır (2012). Almanya tek para birimi ile kendi ekonomik programını gerçekleştirmeye çalışırken diğer taraftan Avrupa içerisinde geleneksel olarak daha zayıf para birimine sahip ülkeler, Euro'yu Alman ekonomisini kendi ekonomilerine bağlayan ve bu sayede ekonomileri üzerindeki dış kısıtlamaları ve rekabet baskısını hafifleten bir araç olarak görmüşlerdir.

Euro ile birlikte Almanya bir ekonomik patlama yaşamıştır. Euro Alman Mark'ını normal değerinin altında tutmuş bu sayede Alman bankaları diğer ülkeleri düşük faizli krediler ile finansa edebilmişlerdir. Benzer para politikası Çin'de de görülmektedir. Çin, parasının değerini düşük tutmak suretiyle komşu ülkelere sağladığı kredilerle ekonomik kazanç sağlamaktadır. Almanya da Çin'in izlediği para politikasını takip ederek, normal değerinin altındaki para birimiyle ticaret fazlası vermektedir. Alman ekonomisi aynı oranda büyümeye devam ettiği takdirde yakın zamanda Çin ekonomisini dünyanın en yüksek ödemeler dengesi olan ülkesi olarak geride bırakacaktır.

Carlo Bastasin bu durumu şu örnekle açıklamaktadır: Eurozone içerisindeki bazı ülke ekonomileri için, Alman ekonomisi ile aynı birlik içerisinde mücadele etmek bir fil ile vals yapmaya benzetilmektedir (2010). Diğer AB ekonomilerinin bu kadar zorlanmalarının nedeni ise, sanayi ihracatı ile işleyen Alman ekonomik döngüsünün Euro döngüsünden ziyade küresel döngüye bağlı olmasıdır. Bu durum, ticaretin GSYH'ye oranı G7 ülkelerinin ortalamasının iki katı olan bir ülke için oldukça anlaşılabilir bir durumdur. Bu durumda Almanya, AB içerisindeki ortaklarından uzaklaşmakta ve dünyada yeni ekonomik ortaklıklar kurmaktadır. Yeni jeopolitiğin dünyanın diğer bölgeleri ile de ekonomik bağlar kurmayı öngördüğü günümüz neo-liberal dünya düzeninde bu, bir ulus devlet için *raison d'état* olarak görülebilir. Yalnızca bir ekonomik döngü içerisinde yer almak diğer ulus devletler farklı birçok ekonomik döngüde yer alma yarışına girmişken bir dezavantaja dönüşebilmektedir.

Almanya'yı yeni ortaklıklar kurma yoluna iten sebep ise Avrupa'nın jeopolitik açıdan bir merkez olma konumunu büyük ölçüde kaybediyor olmasında görülebilmektedir. Ivan Krastev, durumun Avrupa güçlerinin artık uluslararası alanda eskiden olduğu kadar belirleyici bir konumda olmadıkları gibi basit bir açıklaması olmadığını ileri sürmektedir. Krastev'e göre bu durum her ne kadar geçtiğimiz on yıl için doğru olsa da günümüzde yeni olan unsur Avrupa'nın, dünya ekonomisinin ve siyasetinin odak noktası olan yeni jeopolitik merkezlerde yer almıyor olmasıdır (2010). Almanya ise böyle bir Avrupa içerisinde bir taraftan dünyanın diğer merkezlerinde yer alırken diğer taraftan ise Avrupa'yı kendi imgesine göre şekillendirmeye çalışmaktadır.

Alman hegemonyasına dair bir diğer önemli tartışma ise Almanya'nın AB içerisinde ve özellikle krizler döneminde IMF ve diğer gelişmiş kuzey ülkeleri ile birlikte, Avrupa Birliği'ni neo-liberal politikalarla yönettiğidir. Avrupa ekonomilerinin neoliberal politikalarla dönüşümünün Almanya'nın bu yöndeki politikalarıyla sağlanmış olacağı iddia edilmektedir. Bu doğrultuda, Troika (IMF, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Merkez Bankası) Neoliberal Avrupa Birliğine ulaşım sürecinde Almanya'nın yanında yer alır görünmektedir. Kriz ülkelerine sunulan tasarruf tedbirlerinin oluşturulma aşamasında Troika ve Almanya'nın iş birliği bu argümanın dayanak noktalarından birini oluşturmaktadır.

Cj Polychronio'ya göre, bu üç kurum üzerinden, para birliğinin ve Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) kurulması da dahil olmak üzere Avrupa ekonomilerinin gelecekteki yönü için neoliberal bir çerçevenin kurumsallaştırılması için çaba sarf etmektedirler (2013). Örneğin Euro'ya geçme uygunluk kriterlerine bakacak olduğumuzda (enflasyon oranı, devletin borç açığı, normal döviz kuru ve düşük faiz oranları) bütün bu kriterlerin Bundesbank tarafından Alman iktisadi yapısını AB içerisinde yaygınlaştırmaya yönelik uygulanan kriterler olduğu görülmektedir.

Cj Polychronio, Maastricht Antlaşması'nda yer alan ve hemen hemen bütün diğer sözleşmelerle güçlü bir şekilde yinelenen büyüme karşıtı antidemokratik yaklaşımın, Avrupa entegrasyon projesinin gelişiminde dengesiz gelişime ve otoriter karar almaya neden olduğunu öne sürmektedir (2013). Özellikle

Lizbon Anlaşması, AB çerçevesi içerisinde inşa edilen “demokratik açığın” daha da büyümesine neden olmuştur. Yeni düzenlemede AB yasaları Brüksel’de inkâr edilemez bir Alman etkisi altında alınmaktadır. Yunanistan krizi bu durumun en görünür olduğu yerlerden biridir. Yunanistan’a verilen yardım paketleri karşılığında uygulanması istenen politikalar ülkenin radikal bir biçimde neoliberal dönüşüm sürecinin hızlanmasına neden olmuştur.

Polychronio’ya göre bu durum, borç batağındaki Akdeniz ülkelerinin sömürülmesi ve merkezin kolonilerine dönüşmesi yolunda Almanya’nın bilinçli politikalarının ürünüdür. Bu argümanın dayanak noktasını ise Yunanistan’a sunulan yardım paketlerinin aslında Alman ve diğer güçlü merkez devletlerinden alınan borçları garanti altına alması oluşturmaktadır. Yardım paketlerinin verilmesine getirilen koşullar öncelikli olarak bu ülkelerin borçlarını ödemelerini sağlamaktadır. Koşullu “kurtarma” paketlerinin geri ödenmesi sağlandığında ise borçlu ülkelere aldıkları yardımlarla aynı bankalara faizli ödemeler yapılmaktadır. Böylece, borcun herhangi bir şekilde bitmesinin mümkün olmadığı bir döngü meydana gelmektedir. Oluşan borcu ödemesi mümkün olmayan ülkeler ise varlıklarını Almanya ve diğer merkez ülkelere satmak durumunda kalmaktadırlar. Genel olarak bu durum Eurozone içerisinde bir Reich oluştuğu yönünde tartışmalı iddiaları gündeme getirmektedir.

Aynı doğrultuda, Christopher Alessi ve James McBride, kredilerin sıkı kemer sıkma önlemlerine tabi tutulması olmak üzere zengin devletlerin, özellikle de Almanya’nın bu taleplerinin, halk arasında kötümserliğin derinleşmesine, huzursuzluğa ve hükümetlerin kontrolü kaybetmesine neden olduğunu iddia etmektedirler (2015). Özellikle, kurtarma paketinin tartışmaları devam ederken Yunanistan’da meydana gelen protestolar ve gösteriler “Birlik” için kötümser bir gelecek çizmektedir. Birliğin omurgası olan Eurozone çökecek olursa veya “Avrupa vatandaşları” arasında rahatsızlık yaratan bir unsura dönüşecek olursa AB için nasıl bir gelecek öngörülebilmektedir?

Diğer taraftan, Richard Burt’e göre Yunan krizi daha derin ekonomik ve siyasi bir ikilemi açığa çıkarmaktadır: başarılı bir şekilde yürüyen Alman ihracat makinesi, Almanya’nın Avrupalı ortaklarının büyüme ve tüketimine dayanmakta ve bu da doğrudan Berlin’in bu ülkelere talep ettiği kemer sıkma politikaları ile çelişmektedir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse Alman ekonomisinin başarılı bir büyüme sergilemesi “iflas içindeki Yunanlılar” ve “tembel güneylilerin” tüketimine dayanmaktadır. Dolayısıyla Burt şu soruyu yöneltmektedir: Berlin’in ısrar ettiği gibi Yunanlılar ve diğer kriz ekonomileri kemer sıkma politikalarını uygulayacak olursa Alman mallarını kimler satın alacaktır? (2010). Alman toplumu tüketim yapmaktan ziyade tasarruf yapan bir toplumdur, bu nedenle Alman malları en çok çevre ülkelerde satılmaktadır. Dolayısıyla Alman ekonomisinin ticaret fazlası vermesinin altında kendi toplumunda tüketimin az olup tasarrufun fazla olması buna karşılık çevre ülkelerinde tüketimin çok olup tasarrufun az olması yatmaktadır.

5. Sonuç

Özetlemek gerekirse, bu makale içerisinde Almanya’nın AB içerisindeki konumu hegemonya terimi ve Almanya’nın konumuna ilişkin öne sürülen diğer tartışmalardan yararlanılarak anlatılmaya çalışılmıştır. Literatürde kullanılan tanımlardan *uluslararası arenada bir tahakküm aracı* olarak hegemonya alındığında Almanya’nın bu tanıma bölgesel düzeyde ekonomisinin izin verdiği ölçüde uyduğu söylenebilmektedir. Benzer şekilde hegemonya *rızaya dayalı tahakküm ve ideoloji* olarak düşünüldüğünde ekonomik ideolojinin yerleşmesi ve güçlenmesindeki konumu itibarı ile örtüşmektedir. Teorik incelemede Almanya’nın aslında hegemonya terimini tam olarak karşılayan bir konumda olmadığı ancak “eşitler arasında birinci” olabileceği öne sürülmüştür. Bu durum, AB düzeyinde karar verme süreçlerinde güçlü ekonomisinin sağladığı temayül ile etkili olabilmesinde kendini göstermiştir.

Tarihsel olarak yapılan incelemeler sonucunda, Almanya’nın bugünkü güçlü konumunun 2. Dünya Savaşı sonrasında 1950’li yıllarda meydana gelen ekonomik mucizeyle gerçekleştiği belirtilmiştir. Tek taraflı dış politika girişimleri sınırlanan ülkenin ekonomideki hızlı gelişimiyle birlikte ortaya çıkan tartışmalar Almanya’nın nasıl konumlandırılacağı sorunu etrafında dönmekteydi. Bu noktada bu yeni konum ile ilgili olarak, Amerika ile ikili bir hegemonya (bigemony), ekonomik olarak güçlü ancak siyasi alanda sınırlandırılmış olması nedeniyle çekingen bir güç (Zaghaft Riesen) veya etkin ekonomi yönetimi ile diğer

Avrupa ülkelerine bir model (Modell Deutschland) olabileceğine dair tanımlamalar yapılmıştır. Özellikle Hartz reformları ile sağlanan ekonomik dönüşümler, ülkenin model olarak görülebileceği yönündeki görüşleri destekler niteliktedir.

Sonrasında, AB bütünleşme sürecinde Fransa ve Almanya'nın yönlendirici konumlarına değinilmiş ve Birlik içerisindeki karar alma mekanizmalarına etki etme güçleri vurgulanmıştır. Benzer şekilde, Eurozone içerisinde meydana gelen krizlerde bu ekonomilere sunulan yardım paketleri ve kemer sıkma politikalarının oluşumunda Almanya'nın demokratik olmayan müdahalelerine ve konumuna ilişkin farklı argümanlar sunulmuştur. Kriz döneminde ülkelere sağlanan "kurtarma" paketlerinin bu ülkelerde sürekli olarak kriz sarmallarına neden olduğuna ve bu paketlerin zorunlu kıldığı reformlar ile üye ülkelerin neoliberal dönüşümlerini hızlandıran süreçlere girmelerinin sağlandığı vurgulanmıştır.

Aynı zamanda bu argümanlar içerisinde Alman ekonomisinin diğer ülkelere göre konumu ve onlara etkisi ele alınmıştır. Bu bağlamda Euro bölgesinin oluşumunun Alman Mark'ının değerini kontrol altında tutarak Almanya'ya daha kolay ticaret yapma olanağı tanıdığı, bu yönü itibarıyla de Çin'in izlediği para politikası ile benzerlik taşıdığı vurgulanmıştır. Bununla birlikte, farklı küresel ekonomik döngülerde yer alan Almanya'nın Birlik içerisinde yalnızca Avrupa ticaret bölgesi içerisinde faaliyet gösterebilen diğer küçük ekonomilerle olan ilişkisi fil ile vals yapmak metaforu ile anlatılmaya çalışılmıştır. Avrupa'nın küresel ölçekte jeopolitik merkezini kaybediyor oluşu ve Almanya'nın bu durumun bilincinde olarak geliştirdiği aktif stratejileri, ülkeyi Birlik içerisinde hegemonya pozisyonuna taşıyan gelişmelerden biri olmuştur.

Kaynakça

- Alessi, C. and McBride, J., *The Eurozone in Crisis* (2015)
- Ash, T. G., *The Crisis of Europe: How the Union Came Together and Why It's Falling Apart*, (2012)
- Bastasin, C., *Waltzing with the Elephant: The Painful but Inevitable Convergence of Germany and the Euro-Periphery*, (2010)
- Burt, R., *Drifting and at Risk*, (2010)
- Cox, R. W. (1996). "Social Forces, States and the World Orders: Beyond International Relations Theory", R. W. Cox ve Timothy J. Sinclair (ed.). *Approaches to World Order*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ezrati, M., *France and Friends are Letting Germany Conquer Europe*, (2014)
- Gary Goertz, *Contexts of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), pp. 52
- Gill, S. ve Law, D. (1993). "Global Hegemony and the Structural Power of Capital", Stephen Gill (ed.), *Gramsci, Historical Materialism and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gill, S. ve Law, D. (1993). "Gramsci and Global Politics: Towards a Post-Hegemonic Research Agenda", Stephen Gill (ed.), *Gramsci, Historical Materialism and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gramsci, A. (1978). *Selections From the Prison Notebooks of Antonio Gramsci*. Q. Hoare ve Nowell Smith (Çev.). New York: International Publishers.
- Heywood, A. (2016). *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*. Fahri Bakırcı (Çev.). Ankara: BB101 Yayınları.
- Joshua S. Goldstein, *Long Cycles: Prosperity and War in the Modern Age* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1988), p. 5.
- Krastev, I., *A Retired Power*, (2010)
- Moravcsik, A., *Europe After the Crisis: How to Sustain a Common Currency*, (2012)
- Münchau, W., *Europe Needs A Sense Of Strategic Direction To Survive*, (2015)
- Okur, M. A. (2015). *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk*. İstanbul: Ötügen Yayınları.

Palacio, A., Decision Time (2010)

Polychronio, Cj, The Tragedy of Greece as a case study of neo-imperial pillage and demise of Social Europe, (2013)

Robinson W. I. (2002), —Küresel Kapitalizm Ve Ulusötesi Kapitalist Hegemonya: Kuramsal Notlar Ve Görgül Deliller||, çev. Erdem Türközü, *Praksis*, (8), 125-168.

Sperling, J. (2001). Reconsidering German Power in Post Cold-War Europe. *British Journal of Political Science*, 31(2), 389–425. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/3593269>

TDK, Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a02e4e9d09c19.53769299